

Zondag Epifanie 4 januari 2026

Verschenen heerlijkheid

Dorpskerk -Blaricum

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Afbeelding: De ster van Bethlehem, 1890, Edward Burne-Jones, Art Gallery Birmingham.

Inleiding

Epifanie is ouder dan het Kerstfeest. Dat Gods heerlijkheid aan mensen is verschenen, vormt de kern van het geloof zelf. Immers hoe zouden wij op zinvolle wijze over God kunnen spreken en ons handelen kunnen richten op zijn wil, als wij nooit iets hadden opgemerkt van zijn mensenliefde. Dit is groot nieuws voor de wereld. Matteüs ziet de hoogste wijsheid der heidenen nederig komen naar Jeruzalem om hulde te bewijzen aan het kind van God. Dit is een visioen. In prachtige blauwgroene tinten wordt ons door Edward Burne-Jones in de grootste aquarel van de 19^e eeuw de aanbidding van het kind door de drie wijzen (als vorsten afgebeeld) getoond. Eenvoud en realisme gaan samen met mystiek. Burne-Jones

wordt tot de Pre-Rafaëlieten gerekend die terug verlangden naar de verstillings van de Vlaamse Primitieven. Centraal staat de engel met het licht in zijn hand.

Schriftlezing Oude Testament: Jesaja 60, 1-6

Tweede Schriftlezing: Efeziërs 3, 1-12

Schriftlezing Evangelie: Matteüs 2, 1-12

Prediking

Gemeente van Christus,

het was waarschijnlijk een leerling van Paulus, die de opgetogen regels heeft opgeschreven die we kunnen lezen in de Brief aan de Efeziërs. Hij beleeft de aanraking van de heidenen door het evangelie als een *epifanie*, dat is een openbaring van Godswege, een in de tijd onthuld mysterie. Hij beschouwt het als een geweldige genade persoonlijk getuige te mogen zijn van deze spectaculaire heilsontwikkeling, dat heidenen, Grieken, Romeinen, Egyptenaren, Syriëers, inwoners van Klein Azië, die God niet kennen door het verhaal van Jezus tot God en zijn heil kunnen worden geleid. Dit is waarachtig de verschenen heerlijkheid Gods, in de geschiedenis: Gods Koninkrijk van vrede en recht voor alle mensen, voor heel de bewoonde wereld, dat is de oecumene.¹

En laten we wel zijn, wie zou daarvan, als je daar direct bij betrokken bent, niet enthousiast worden? Wij zijn zo gewend aan het kleiner worden van onze kerk dat de meesten van ons zich niet kunnen voorstellen wat het is om in een geloofsgemeenschap te leven die voortdurend groeit en die in potentie zoveel meer is dan een kerk: Een veilige leefruimte van Godswege beloofd en bevestigd. Niet dat dit altijd gemakkelijk zal zijn geweest. Wij kennen vele verhalen van spanningen en conflicten, juist in de vroege kerk. De apostel Paulus, klein van gestalte, maar waarachtig niet de minste, is aangeklaagd en gevangen gezet. Dat gebeurde terwijl de kerk groeide. Hij zelf heeft dat zo ervaren dat hij moest lijden in navolging van Christus, omwille van de ontvouwing van dit grote geheim. Met dit verhaal identificeert zich de schrijver van de Efezenbrief, die dus een leerling is geweest van de grote kleine apostel. Hij ziet achter de visie van Paulus het plan van God, die Israël niet heeft uitverkoren louter omwille van zichzelf, maar met het oog op het heil van de hele wereld. Zo sluit hij aan bij de evangelist Lucas, die de geboorte van Jezus zelfbewust beschreef in het perspectief van de wereld, ja van de hele schepping. En laten we niet vergeten dat de kerk nog steeds groeit, wereldwijd, met name op het zuidelijk halfrond!

Op een heel andere manier vertelt Matteüs zijn verhaal, maar met een vergelijkbare boodschap. Hij ziet de heidenen komen, gepersonifieerd in de magiërs uit het Oosten. De hoogste wijsheid van de 'gojim', dat zijn de volken rondom het Joodse volk, *am Israël*, brengt hulde aan het Christuskind en erkent hem als koning. De woorden van Jesaja worden waar:

Volken laten zich leiden door jouw licht,
koningen door de glans van je schijnsel.²

---

¹ Grieks: 'Oikumène', Lucas 2,1.

² Jesaja 60,3.

Je ziet: die ster van Matteüs 2, die komt niet uit de lucht vallen! Eigenlijk staat er in Jesaja: 'door de glans van je dagenraad.'³ Dat vind ik een veel mooiere vertaling, omdat de dagenraad vooraf gaat aan de dag. En wie zelf, de zonsopgang in het Midden Oosten wel eens heeft beleefd, in woestijnachtig gebied, die weet hoe oranje rood glanzend de horizon glanst voordat de zon zich heel geleidelijk laat zien, een machtig schouwspel, iedere dag opnieuw. Ineens besef je dat het niet de zon is die opgaat, maar dat de aarde waarop jij staat onder die machtige zon doordraait, en je wordt klein als mens.

Iedereen die Jesaja 60 en de koningspsalm Psalm 72, die we gezongen hebben, naast Matteüs 2 legt ziet de overeenkomsten en hoe Matteüs wil laten zien dat dit gebeurt met en rondom Jezus. In de traditie van de kerk zijn de verhalen door elkaar heen gaan lopen. Zo komen de kamelen die wij graag bij een kerststalletje zetten niet uit het evangelie, maar uit het profetenboek Jesaja.⁴ Wierook en goud hebben ze beide, Jesaja en Matteüs, maar bij de evangelist komt daar de mirre bij. De evangelist Matteüs schrijft zijn evangelie van meet af aan met de kruisiging in gedachten. Wierook is aan het goddelijke gewijd. Goud is een vorstengeschenk. Maar mirre geef je mee aan een dode in het graf. Deze drievoudige loop wordt vanuit de heidenen symbolisch gesproken als geschenken aangedragen opdat de betekenis van Christus universeel wordt verstaan.

Onze verheugde schrijver van de Brief aan de Efeziërs, navolger van Paulus, ziet in één groot visioen alle puzzelstukken op hun plaats vallen in de kerk. Nu is immers de wijsheid van God in al haar schakeringen *door de kerk* wereldwijd bekend geworden aan alle vorsten en heersers in de hemelsferen.⁵ Dat is een verwijzing naar de fundamentele strijd tussen goed en kwaad die hij zich voorstelt achter de geschiedenis, in de geestelijke wereld van de hemelse gewesten. Verderop in deze brief schrijft hij:

Onze strijd is niet gericht tegen mensen maar tegen hemelse vorsten, [dat zijn] de heersers en de machthebbers van de duisternis, [we strijden tegen] tegen de kwade geesten in de hemelse sferen.⁶

Dus achter de chaos in de wereld ziet de schrijver van de Efeziërbrief een geestelijke strijd van goed tegen kwaad. En de macht van het kwaad, gelooft hij vast, is voorgoed de wacht aangezegd. De gewelddadige koning Herodes, die deze macht symboliseert, hij staat, met al zijn geweld, met lege handen. Gods plan met de wereld heeft een brandpunt in Christus. In hem zijn Gods bedoelingen voortaan zonneklaar voor de mensen. De schrijver van de Brief aan de Efeziërs is vol vertrouwen. Voor hem is het klaarlichte dag. Wie zou het hem kwalijk willen nemen? Hij staat aan het begin van een kerk waarin gelovigen uit alle windstreken elkaar rondom Jezus Christus ontmoeten. In hem wordt zichtbaar dat de eigenlijke conflicten waar het in de wereld om gaat, zich ten diepste niet afspelen tussen mensen, maar dat de geestelijke strijd waar het in het leven om gaat die is achter de schermen van de geschiedenis en fundamenteel het gevecht betreft, niet tussen mensen, maar tussen

---

³ Vgl. vertaling Pieter Oussoren, *Naardense Bijbel*.

⁴ Net als de os en de ezel die traditiegetrouw in de 'kerststal' van Lucas worden gedacht, maar die komen uit Jesaja 1,3.

⁵ Efeziërs 3,10.

⁶ Vgl. Efeziërs 2,6; 3,10 en 6,12.

het goede en het kwade zelf.⁷ Door dit te beseffen zal het vrede kunnen zijn, ondanks verschillen, tussen mensen en heeft iedereen, Joden en heidenen, van welke afkomst ook, vrij toegang tot God.

Maar onze schrijver was naïef. Zijn kerkbeeld was schitterend en puur, maar veel te optimistisch wat betreft de concrete geschiedenis die zou komen. Was het maar zo geweest dat *door de kerk* de macht van het kwaad op aarde voorgoed tot bedaren was gebracht. Konden gelovigen goed en kwaad maar uit elkaar houden als wit en zwart, zonder dat grote grijze overgangsgebied. Dit te geloven moet helaas worden beschouwd als ongefundeerd christelijk triomfalisme en zelfoverschatting. Waren ook wij maar in staat de onvermijdelijke tegenstellingen die er in ons midden kunnen zijn te onderscheiden van het goede en het kwade zelf. Onze schrijver kan een goede leerling van Paulus zijn geweest, maar op dit punt staat hij tegenover de kruistheologie van de grote apostel.⁸ Paulus weet van lijden, ook, nee juist, binnen in de kerk. In die zin is de kerk wereldgelijkvormig. Het kruis van Christus staat niet alleen midden in de wereld, maar ook in de kerk. Ook na de opstanding blijft het daar staan. Het lijden omwille van Christus zal blijven. Maar ook de vervreemding van volken, mensen van elkaar en van zichzelf, en van God, is niet voorbij, ook al bestaat de toegang tot de vrede en is Gods gerechtigheid een open bron om uit te putten. Niemand mag in deze wereld van de kerk zelf perfectie verwachten. Juist het instituut van de kerk, bedoeld om de schatten van het Christusgeheimenis te koesteren en door te geven aan telkens weer nieuwe generaties, is in zichzelf ontelbare malen vastgelopen en verongelukt.

Dat is een waarschuwing aan ons allemaal. Nooit wordt de kerk het doel. Altijd zal het van wijsheid getuigen de kerk zelf als louter middel te blijven zien, ook in sacramenteel opzicht.⁹ De kerk is een middel dat functioneren kan in dienst van Gods koninkrijk. Telkens als kerkvorsten of gelovigen dachten dat het letterlijk om hun kerk ging, ontspoorde het evangelie in gelijk hebberij en ruzies. Maar wanneer mensen zich concentreerden op Gods genade en hun geloof opnieuw gingen wortelen in Christus, en beseften zich in te zetten voor het wezenlijke, dat is de geestelijke strijd, daalde er vrede neer, om te beginnen in hun eigen hart.

Verschenen heerlijkheid kun je niet vastleggen. Die kun je niet claimen als iets waar je recht op hebt. De heerlijkheid van God heeft de bestemming telkens opnieuw te verschijnen. Daarvoor is het dat de wijzen buigen om eer te bewijzen. Het is nodig dat wij het zelf gewaar worden in ons eigen leven. Dat kan op talloze manieren. Epifanie is de benoeming van dit geheim. Het wordt verteld in een verhaal van wijzen en een ster, in de doop van de Heer in de Jordaan, in het eerste wonder van Jezus tijdens de Bruiloft te Kana en in zoveel meer verhalen van verschijnen aan verwonderde mensen, ook aan u en mij. Amen.

Uitzending en zegen

⁷ Vgl. Beijnum, M. van, en B.J. Spruyt, *De oorlog achter de oorlog. Christenen onder Hitler in Duitsland en in Nederland*, Kampen 1995.

⁸ Schnackenburg, R., *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament*, X, *Der Brief an die Epheser*, Neukirchen/Vluyn 1982, 127-145. Vgl. Romeinen 1-2.

⁹ Dit spreekt geenszins vanzelf. Heel vaak is juist in sacramentele en daaruit afgeleid ambtelijke zin de kerk zichzelf tot doel geworden. Niet dat sacramenten en ambten louter als functies van de kerk tot hun recht komen, maar de kerk zelf staat als een functie in relatie tot de mensen en tot God en zijn altijd komende rijk.

De ster die de wijzen hadden zien opgaan, ging voor hen uit, totdat hij stil bleef staan boven de plaats waar het kind was. Gods licht gaat voor mensen uit. Wees ervan verzekerd dat dit ook vandaag voor ons zo mag zijn.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de verbondenheid met de heilige Geest,
is met jullie allemaal.